

УДК 32.327

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2025.32.32>

МОЛОДІЖНИЙ ПРАЦІВНИК У СИСТЕМІ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ, ФУНКЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

Єрмоленко Ірина,*аспірантка кафедри політичних наук
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0002-5071-9262*

У статті здійснено аналіз ролі фахівця з питань молоді (молодіжного працівника) як одного зі складових молодіжної політики в Україні. Автор досліджує, яким чином молодіжний працівник впливає на процес формування та реалізації молодіжної політики, розвитку громадянського суспільства та демократизації суспільно-політичних процесів. Розглянуто процес офіційного визнання та законодавчого закріплення даної професії, зокрема проаналізовано міжнародні документи та національні нормативно-правові акти.

У роботі розглянуто основні функції молодіжного працівника, серед яких: оцінка потреб молоді, організація та реалізація молодіжної роботи, взаємодія з іншими суб'єктами молодіжної політики, а також виконання ролі посередника між молоддю та органами влади.

Проаналізовано основні проблеми та виклики, з якими зіштовхуються представники цієї професії, зокрема низький рівень суспільного визнання, низьку інституційну підтримку, нестачу фінансування, а також вплив повномасштабної війни на ефективність молодіжної роботи. Особливу увагу приділено можливостям розвитку професії у контексті європейської інтеграції, зміцнення інституту демократії в Україні та розширення можливостей для молоді бути долученими до процесів прийняття рішень.

У роботі зазначаються сучасні тенденції розвитку молодіжної роботи в Україні, пропонуються механізми підтримки та підвищення ефективності діяльності молодіжних працівників у сучасних умовах. Визначено можливості для покращення умов роботи, зокрема шляхом міжнародної підтримки, розширення можливостей професійного навчання та створення мереж активної взаємодії. Зроблено висновок про необхідність посилення державної підтримки молодіжних працівників, вдосконалення механізмів їх підготовки та підвищення рівня їхнього професійного розвитку. Результати дослідження можуть бути корисними для науковців, фахівців у сфері молодіжної політики, представників громадських організацій та органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: молодіжна політика, молодіжний працівник, молодіжна робота, громадянське суспільство, молодь.

Yermolenko Iryna. Youth worker in the youth policy system of Ukraine: the process of formation, functions and challenges

The article analyzes the role of a youth specialist (youth worker) as one of the components of youth policy in Ukraine. The author investigates how a youth worker influences the process of forming and implementing youth policy, developing civil society, and democratizing socio-political processes. The process of official recognition and legislative consolidation of this profession is considered, in particular; international documents and national regulatory legal acts are analyzed.

The paper examines the main functions of a youth worker, including: assessing the needs of youth, organizing and implementing youth work, interacting with other youth policy actors, and acting as a mediator between youth and government agencies.

The main problems and challenges faced by representatives of this profession are analyzed, in particular; the low level of public recognition, low institutional support, lack of funding, and the impact of a full-scale war on the effectiveness of youth work. Particular attention is paid to the opportunities for the development of the profession in the context of European integration, strengthening the institution of democracy in Ukraine and expanding opportunities for young people to be involved in decision-making processes.

The paper notes current trends in the development of youth work in Ukraine, proposes mechanisms for supporting and increasing the effectiveness of youth workers in modern conditions. Opportunities for improving working conditions are identified, in particular through international support, expanding opportunities for professional training and creating networks of active interaction. The conclusion is made about the need to strengthen state support for youth workers, improve mechanisms for their training and increase the level of their professional development. The results of the study may be useful for scientists, specialists in the field of youth policy, representatives of public organizations and local governments.

Key words: youth policy, youth worker, youth work, civil society, youth.

Постановка проблеми. У сучасному світі молодь є важливою соціальною групою, яка визначає розвиток суспільства. Україна є сучасною, незалежною та демократичною державою, процес становлення якої супроводжується значними досягненнями, проте в той же час ми маємо перед собою певні

виклики. Важливу роль у демократичному становленні нашої країни безумовно відіграє саме молодіжна політика як елемент державного регулювання. В останні роки, зокрема й в Україні, все більше уваги приділяється формуванню дієвої молодіжної політики, адже багато в чому від її ефективності залежить рівень політичної участі молодого покоління, їх соціальна інтеграція та громадянська позиція.

Фахівець з питань молоді або молодіжний працівник, який виконує роль посередника між державою та молоддю має важливу функцію у процесах формування та реалізації молодіжної політики. Представники даної професії не лише сприяють залученню молоді до соціально-політичного життя громади чи країни загалом, але й допомагають у формуванні політичної культури, громадської активності молодого покоління. Визначення місця молодіжного працівника у системі молодіжної політики в Україні є на сьогоднішній день актуальним з багатьох причин:

- 1) багато країн мають успішні практики молодіжної роботи, що може стати корисним плацдармом для її вдосконалення в українських реаліях;
- 2) ефективність реалізації молодіжної політики, яка є частиною державної молодіжної політики багато в чому залежить саме від інституцій, що безпосередньо працюють з молоддю;
- 3) наявність професії фахівця з питань молоді сприяє кращому діалогу між владою та суспільством, тобто молодим поколінням;
- 4) активна молодь відіграє одну з основних ролей у зміцненні інститутів демократії. Молодіжні працівники, безпосередньо взаємодіючи з молоддю, сприяють формуванню політичної відповідальності та активної громадянської позиції, що є ключовим у демократичному розвитку суспільства.

Таким чином, дослідження цієї тематики дозволяє оцінити ефективність молодіжної політики, відповідність викликам сьогодення та визначити перспективи розвитку в умовах активних трансформаційних процесів.

Мета дослідження. Метою даної роботи є визначення ролі молодіжного працівника у системі молодіжної політики України, зокрема процесу становлення цієї професії, її функціонального наповнення, викликів та перспектив розвитку. Відповідно до мети були поставлені наступні завдання:

- 1) охарактеризувати процес становлення професії «молодіжний працівник» в Україні;
- 2) визначити основні функції молодіжних працівників та їх вплив на реалізацію молодіжної політики;
- 3) дослідити виклики, з якими зіштовхуються фахівці з питань молоді у сучасних умовах.

Результати дослідження. Розвиток та становлення професії фахівця з питань молоді або молодіжного працівника в Україні відбувався у відповідь на зростаючу потребу в ефективних механізмах залучення молоді до суспільного та політичного життя. Сучасне розуміння даної професії виходить з міжнародного досвіду та нормативно-правових актів, які закріплюють його роль та функції у суспільстві.

Зовсім нещодавно таке поняття, як «молодіжний працівник», не з'являлося серед тих, хто так чи інакше був дотичний до молодіжної політики. Більше того, такі поняття, як «молодіжна політика» та «молодіжна робота», також не мали чітко закріпленого визначення. Незважаючи на те, що молодіжна робота як така існувала завжди, виокремити представника окремої професії, який би за неї відповідав, не було можливим. Така невизначеність багато у чому тягнула за собою відсутність у громадах молодіжних центрів та просторів, кадрову незабезпеченість тощо.

У 2021 році був прийнятий важливий Закон України «Про основні засади молодіжної політики», де фактично вперше було офіційно закріплено поняття «молодіжний працівник»: це особа, яка здійснює молодіжну роботу, пройшла спеціалізовану підготовку в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує молодіжну політику, та отримала свідоцтво встановленого зразка. [6] Тобто станом на сьогодні дана професія є офіційно визнаною, що підтверджує її вагомість у сфері молодіжної політики. Це створило відповідні передумови для створення цілісної системи професійного навчання, підвищення кваліфікації та забезпечення високих стандартів якості молодіжної роботи на всіх рівнях.

Саме досвід інших країн, зокрема Європейських, став підґрунтям для запровадження цієї професії в Україні. Так, великого значення професії молодіжного працівника, як ключової у розвитку молоді та суспільства, надає Рада Європи. У багатьох рекомендаціях вона чітко окреслює принципи молодіжної роботи та необхідність професійного розвитку та підтримки людей, що безпосередньо її здійснюють. У Рекомендації CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів державам-членам щодо молодіжної роботи наголошується на систематичній підтримці та розвитку молодіжної роботи на усіх рівнях. Зокрема, зазначається, що молодіжні працівники повинні бути активно задіяні у процесах формування та реалізації молодіжної політики, а також мати гнучку систему компетенцій та навчання [7].

Ще одним не менш важливим документом, який став поштовхом до впровадження професії молодіжного працівника в Україні та водночас ключовим документом, який визначає пріоритети молодіжної політики на найближчі роки, є Резолюція CM/Res(2020)2 Комітету міністрів Ради Європи. Тут увага зосереджується на процесах професіоналізації молодіжних працівників та важливості молодіжної роботи загалом. У першу чергу, у документі наголошується на тому, що необхідно розширити доступ та привабливість до роботи з молоддю, яку повинні здійснювати як волонтери, так і оплачувані молодіжні працівники [8].

Низку важливих нормативно-правових актів, які сприяли інституалізації професії фахівця з питань молоді, було також прийнято в Україні. Вони створили правову основу для розвитку та вдосконалення молодіжної політики та молодіжної роботи, забезпечуючи належну підготовку професійних кадрів у цій сфері.

Ще у 2014 році на запит громадськості Міністерство молоді та спорту України спільно з Державним інститутом сімейної та молодіжної політики розпочало розвиток та реалізацію програми «Молодіжний працівник», яка певною мірою сприяла впровадженню зовсім нових підходів у молодіжній політиці. У 2018 році Міністерство молоді та спорту України видало наказ Про затвердження Порядку реалізації програми «Молодіжний працівник». Він підтверджує необхідність існування цієї професії для ефективної реалізації молодіжної політики на національному та локальному рівнях, визначає механізми підготовки, навчання та сертифікації фахівців. Так, зазначається, що основною метою програми є підвищення рівня компетенції працівників у сфері молодіжної політики, що надасть можливість налагодити ефективний діалог між органами державної влади, інститутами громадянського суспільства і повинно сприяти більш гармонійному розвитку молодого покоління. [4] Таким чином, у цьому документі сформовані основні механізми підготовки молодіжних працівників, що сприяє формуванню нового покоління фахівців у сфері молодіжної політики. У свою чергу, це значно зміцнює молодіжну політику в Україні та говорить про прагнення держави створити ефективну структуру та механізми її формування. Більше того, у цій програмі велика увага приділена розвитку громад та органів місцевого самоврядування у процесах реалізації молодіжної політики, що сприяє зміцненню демократичних цінностей.

Важливим документом національного рівня, який дає визначення молодіжного працівника, підкреслюючи його важливість як суб'єкта молодіжної політики, є Закон України «Про основні засади молодіжної політики». Цей закон є надзвичайно важливим з кількох причин:

- 1) він закріплює молодіжну політику як пріоритетну для держави, чітко визначає її принципи та механізми реалізації;
- 2) на законодавчому рівні вперше закріплено поняття «молодіжний працівник» і дано визначення;
- 3) молодіжний працівник стає однією з ключових фігур, оскільки працює у громадах і виступає посередником між молоддю та владою;
- 4) прослідковується чітка адаптація європейських стандартів молодіжної роботи.

У цьому нормативно-правовому акті зазначається, що метою роботи молодіжного працівника є реалізація завдань молодіжної політики: організації систематичної молодіжної роботи та сприяння самореалізації молодого покоління у різних сферах життя, захист їх прав та інтересів [6]. Закріплення цієї професії у законі означає визнання ролі цих фахівців у побудові активного молодіжного середовища і свідчить про активний перехід від патерналістського підходу формування та реалізації молодіжної політики до партисипативного, що передбачає активне залучення молоді до процесів прийняття рішень.

Своєрідним продовженням процесу інституалізації професії молодіжного працівника стало прийняття у 2023 році Професійного стандарту фахівця з питань молоді (молодіжний працівник). Цей крок закріпив молодіжного працівника як офіційну професію, що говорить про її значущість у суспільстві. У стандарті чітко визначені компетенції молодіжного працівника, що робить його більш ефективним у процесі реалізації молодіжної політики. Серед необхідних навичок та вмінь фахівця з питань молоді має мотивувати молодь до політичної та громадської діяльності, долучати до прийняття рішень на місцевому, регіональному та національному рівнях, формує політичну культуру та політичну свідомість молодого покоління [5].

Розглянувши процес закріплення професії молодіжного працівника в Україні, варто перейти до функціонального аспекту. Безумовно, вони відіграють ключову роль у розвитку молодіжної політики. Адже можуть не тільки виступати реалізаторами державної молодіжної політики, але й безпосередньо впливати на її формування. Як зазначає Н. Левченко, розвиток молодіжної політики в Україні є надзвичайно потужним і бурхливим, що вносить свої корективи та потреби, тож важливість цієї професії є очевидною. А впровадження якісної та ефективної молодіжної роботи є неможливим без наявності компетентних фахівців. [1, с.30].

Важливою такою є думка І. Пешої, у своїй роботі вона детально досліджувала програму «Молодіжний працівник», яка покликана сформулювати регіональну молодіжну політику і є дієвим інструментом суспільного і політичного визнання молодіжної роботи в Україні. До того ж, вона зазначає про необхідність формування системи професійної підготовки молодіжних працівників, зокрема і у закладах вищої освіти [3, с. 183].

Фахівці з питань молоді не просто несуть у собі певну соціальну функцію, вони є важливими політичними акторами, зокрема, виконуючи роль посередника між владою та молоддю, сприяючи розвитку громадянського суспільства, формуванню політично активної молоді та впровадження демократичних стандартів. Наразі, маючи професію фахівця з питань молоді як офіційну визнану, ми маємо чітку логічну послідовність: держава визначає молодіжну політику як окрему сферу діяльності, на практиці молодіжна політика впроваджується через молодіжну роботу, яка здійснюється визначеною категорією осіб – молодіжними працівниками [2, с. 19].

Молодіжні працівники як фахівці можуть здійснювати молодіжну роботу через різні платформи та інституції, які забезпечують взаємодію з молоддю. Зокрема, в органах влади та органах місцевого самоврядування, у молодіжних центрах та просторах, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів, у громадських або благодійних організаціях. Найголовнішою характеристикою тут є міжсекторальність, оскільки молодіжна політика так чи інакше перетинається з усіма сферами суспільного життя, що відображається на ключових функціях молодіжних працівників. Для адміністративного забезпечення молодіжної роботи у громадах фахівець з питань молоді виконує наступні функції [5]:

1) моніторинг поточної ситуації щодо потреб молоді: здатність до аналізу та можливості донесення необхідної інформації до органів місцевого самоврядування, аналіз міжнародного досвіду та його адаптація у громадах;

2) організація молодіжної роботи: задоволення основних потреб молодого покоління, впровадження програм навчання тощо;

3) планування молодіжної роботи, оцінка її ефективності та якості;

4) взаємодія з різними суб'єктами молодіжної роботи, міжсекторальна співпраця, здійснення публічної комунікації;

5) саморозвиток та професійний розвиток осіб, залучених до молодіжної роботи.

Фахівець з питань молоді відіграє комплексну роль у інтеграції молоді у соціально-політичне життя не лише громади, але і країни загалом. Окрім зазначеного, його функціонал також охоплює: формування громадянської свідомості молоді, стимулювання політичної участі через залучення молодого покоління до процесів прийняття рішень; сприяння розвитку молодіжного активізму та лідерства, формування політичної відповідальності та захист інтересів молоді, адвокацію молодіжної політики і забезпечення механізмів впливу молоді на прийняття рішень. Тобто молодіжний працівник виступає своєрідним стратегічним агентом змін, який сприяє формуванню активного та політично свідомого молодого покоління, що є основою демократичного розвитку суспільства.

На сьогодні ми маємо низку викликів та проблем, які можуть ускладнювати розвиток цього професійного напрямку. Хоча саме поняття «молодіжний працівник» та «молодіжна робота» вже є офіційно закріплені у національному законодавстві, часто фахівці з питань молоді не отримують належного визнання як повноцінні суб'єкти молодіжної політики. Держава та суспільство досі не розглядають цю професію як ключову у розвитку активної громадянської спільноти і станом на зараз далеко не всі громади мають відповідного фахівця. До того ж, питання фінансування молодіжної політики також залишається фрагментарним. Свої корективи на можливості розвитку кадрового забезпечення у сфері молодіжної роботи вносить повномасштабна війна, яка триває на території України, що ускладнює ефективне здійснення молодіжної роботи, а у деяких випадках робить це зовсім неможливим. З іншого боку, наразі ми маємо велику міжнародну підтримку, у тому числі у сфері молодіжної політики, що дозволяє значно підтримувати її розвиток, залучати додаткове фінансування, навчатися та переймати досвід інших країн тощо. Проте це також створює залежність від зовнішнього фінансування.

Перспективи розвитку професії молодіжного працівника в Україні в умовах війни також включають створення активної мережі молодіжних центрів та просторів, що дозволить обмінюватися досвідом роботи і долучатися до різноманітних ініціатив. З боку держави це впровадження різноманітних програм фінансування, навчання та грантової підтримки разом з міжнародними партнерами для підсилення молодіжних працівників у тому числі у процесах відновлення країни.

Висновки. Аналізуючи процес становлення професії «фахівець з питань молоді», їх функціонал та виклики, перед якими вони постають сьогодні, можна стверджувати, що саме молодіжні працівники відіграють ключову роль у процесах формування та реалізації ефективної молодіжної політики. Ця

діяльність є надзвичайно істотним елементом демократизації, оскільки сприяє залученню молодого покоління до суспільно-політичного життя. Тобто вони виступають не лише певними освітніми та соціальними посередниками, що також є надзвичайно важливим, але й акторами, які формують політичну культуру молоді, спонукають до участі у суспільно-політичному житті громади та країни та розвивають громадянську свідомість.

З огляду на швидкі зміни у суспільстві, зокрема у серед молоді, вивчення цієї проблематики дозволяє виявити нові тенденції у молодіжній роботі, а також виявити ключові механізми, через які молодіжні працівники реалізують завдання молодіжної політики. А виявлені проблеми та виклики, зокрема недооцінка професії молодіжного працівника, вимагають від держави вжиття заходів для підвищення престижу цієї професії та забезпечення адекватної підтримки. У свою чергу, молодіжні працівники мають адаптуватися до різних умов роботи та виробляти ефективні підходи діяльності.

Література:

1. Левченко Н. В. Молодіжний працівник – сучасний професіонал з молодіжної роботи. *Ввічливість. Humanitas*. 2021. № 6. С. 28–37.
2. Методичні рекомендації впровадження професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» / Міністерство молоді та спорту України, ПРООН в Україні, Всеукраїнський молодіжний центр Київ, 2023. 78 с.
3. Пеша І. Програма «Молодіжний працівник» як дієвий інструмент реалізації молодіжної політики в Україні. *Соціальна робота та соціальна освіта*. Вип 2(7), 2021. С. 173–184.
4. Про затвердження Порядку реалізації програми «Молодіжний працівник»: затв. наказом М-ва молоді та спорту України від 19.09.2018 № 4334. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1178-18#Text>.
5. Про затвердження професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»: наказ Міністерства молоді та спорту України від 22.03.2023 р. № 1564. URL: <https://mms.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-fakhivets-z-pytan-molodi-molodizhnyi-pratsivnyk>
6. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27 квітня 2021 № 1414-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>.
7. Рекомендація CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо молодіжної роботи. URL: https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2017-4-ukr/16808e4d93?utm_source=chatgpt.com.
8. Resolution CM/Res(2020)2 on the Council of Europe youth sector strategy 2030. URL: <https://rm.coe.int/0900001680998935>.